

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Examen Theologiæ Moralis

Moure, Antonio Fernandes de

Coloniæ Agrippinæ

Cap. 4. De primo Decalogi præcepto.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40934

Si vero ab utroque æqua beneficia accepit, prius patri, quam matri.

Qui manifestè peccent contra hoc præceptum. §. 10.

I Qui peccent contra præceptum de diligendo proximo.

I QVÆSTIO. Qui manifestè peccat contra hoc præceptum? RESP. Qui proximum excludit à communicatione generalium orationum, quas pro communi fundit, ut notat D. Thom. 1. 2. q. 3. art. 3. Qui res suas corporales antefert bonis proximi spiritualibus. Qui proximum non reprehendit, cum debet, vel de eo non denunciatur ad bonum commune Reipublicæ, vel particulare ipsius, aut tertij innocentis, ut dixi in materia correctionis fraternæ. Qui ob offensam odio, & rancore illum prosequitur. Qui potens impedire, ne alius mortaliter peccet sine proprio incommodo, dedecore, & verecundia, non impedit. Qui suo consilio, favore, aut ope, causa alij est peccandi mortaliter. Qui non vitat scandalum passuum proximi, cum potest absque notabili proprio detrimento, veluti occasionem, in qua fornicatur iter ademerit, & similes.

CAPVT IV.

De primo Decalogi præcepto. §. 1.

Non habebis Deos alienos coram me.

I Quibus actibus Deum colimus.

I QVÆSTIO. Quibus actibus Deum colimus? RESP. Tribus, fide, spe, charitate, virtutibus Theologicis, & religione virtute morali: de singulis roga, paratus enim sum respondere.

De

- 1 Quid sit fides.
- 2 An sit necessaria externa manifestatio fidei.
- 3 Quotempore faciendae est fidei confessio.
- 4 An Christianus à tyranno comprehensus licite fugere possit.
- 5 An liceat Christiano comprehenso corrumpere custodes largitionibus ad vitam seruandam.
- 6 Quae actiones sunt contra confessionem fidei.
- 7 An sit contra confessionem fidei uti vestibus infidelium.
- 8 An liceat Christiano non uti veste, quam infidelis rex gestare praecipit in signum fidei.
- 9 Vtrum ex precepto confitendae fidei teneatur Christianus illud signum gestare.
- 10 Non manet excommunicatus à bulla Censura, qui animo credens, exterius fidem negauit.
- 11 Quotuplex est fides.
- 12 De quibus tenemur habere explicitam fidem.

1 **Q**UESTIO. Quid est fides? **R**ESP. Est assensus intellectus circa ea, quae per Spiritum sanctum Ecclesiae reuelata sunt, quatenus à Spiritu sancto sunt. Ex hac definitione sequitur materiam fidei esse omnia, quae in scripturis Canonicis continentur, & quae per traditiones Apostolicas vniuersales conseruantur, & quae in Concilijs generalibus, & particularibus à Sede Apostolica confirmatis determinantur, & quae à Romano Pontifice, ut tali, definiuntur: similiter, quod vnanimi consensu omnes sancti Doctores dicunt: & omnia etiam, quae ex aliquo horum per argumentum infallibile deducuntur.

2 **Q**UEST. Estne huius fidei interna manifestatio externa ad colendum Deum aliquando necessaria? **R**ESP. Maxime. Constat ex D. Paul. ad Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam,

fitiam, ore autem confessio fit ad salutem, & ex Christo Domino Matthæi 10. Qui me negauerit coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo ita D. Thom. 2. 2. q. 2, 3. art. 1. Tertul. in Scopiaco aduersus Gnosticos. Oppositumque asseruerunt hæretici Helchetaïta, teste Eusebio lib. 6. hist. cap. 31. Niceph. lib. 5. cap. 28. Vnde D. Chrysosto. homil. 25. in Matt. Radix confessionis fides est cordis, confessio autem fructus est fidei: nec valet ergo confessio oris sine fide cordis, nec fides cordis sine confessione oris. Ita decernitur in Concil. Nicen. Arelat. & alijs.

3 QVÆST. Quo tempore faciendæ est fidei confessio? RESP. In primis cum Christianus interrogatur de Deo, quem colit, publica autoritate. Nam si priuata alicuius particularis hominis rogetur, potest dissimulare veritatem, dummodo taciturnitas non innuat erubescerentiam cultus, vel negationem Dei non ostendat, nec scandalum sequatur & periculū aliorū deficiendi à fide. Cum enim aliquis videt, ex sua taciturnitate alios fideles trahi in errorem, tenetur etiam cum vitæ amissione fidem manifestare. ita Gratian. cap. Existimat. cap. Non solum, cap. Nolite, late ostendit. Vnde Aug. ibidem citatus, si times, inquit, mortem carnis tuæ, mortem dabis animæ tuæ. Dummodo etiam utilitas spiritalis proximi non impediatur. Quando enim quis cernit alios errore teneri, quæ deponent, si ab ipso fiat fidei manifestatio, tenetur illam manifestare. Pudor vero, timor, erubescerentia, aut saltem quædam mentis tergiversatio satis innuitur, cum Christianus à iudice publice interrogatus, tacet. Si tamen iudex interroget, non ut fidem persequatur ac detestetur, sed quia falso arbitratür Christianos homines esse perditis moribus, & sceleratis, non solum tacere Christianus potest, sed amphibologice inficiari, se esse Christianum, quia tunc, ut aduertit D. Thom. ad cap. 10. ad Heb. lect. 2. nulla fidei irrogatur iniuria.

4 QVÆST. Potestne Christianus à tyranno comprehensus vitæ propriæ consulere per fugam? RESP. Pars affirmatis omnino asserenda. Ita nos docuit Christus Dominus. E-mplo ut constat ex Matth. 2. 12. 14. ex Ioan. 8. 11. Luc. 4. quæ loca expendit Aug. epist. 180. ad Honoratum Cyprianum lib. de lapsis, tum epist. 56. & Athan. in Apolog. Deinde docuit

docuit verbo Matthæi 10. *Cum vos persequentur in ista Civitate, fugite in aliam.* Docuere Apostoli fugiendo, constat Act. 7. & 12. item ex 2. Corinth. 11. & ideo Tertulliani librum de fuga oppositum asserentis appellat Nicephorus lib. 4. hist. cap. 12. & D. Hieronymus in Cathol. script. scripturâ aduersus Ecclesiam Ratio Cypriani est optima, ut refertur an. 9. ad citatum librum Tertullia. de fuga. Quisquis, in Christo manens, recedit, non fidem negat, sed tempus expectat. Quæ verba permissionem, præceptum, & consilium continent, si diuersorum locorum, temporis, personarum, & circumstantiarum ratio habeatur. Nam si non sit evidens periculum negandi fidem, permissio est condolens humanæ infirmitati. Si vero adsit tale periculum, præceptum est, quia vnusquisque tenetur fugere spirituales interitus, si vero ex ea fuga speratur magnus Ecclesiæ proventus, consilium est, quia vtile commune meo antefero, cum martyrij gloriam pro percipiendo Ecclesiæ fructu vberiori omitto. In quo ultimo euentu præceptum est, si nullus superesset Ecclesiæ Doctor & fauor, præter me, tunc enim tenerer vitæ per fugam consulere.

5 QVÆST. Licetne Christiano tyrannum placare donis, & custodes pecunia corrumpere ad fugam? R E S P. Licet. Ita constat fuisse quosdam D. Paul. discipulos Act. 17. Iasonem nimirum, & alios, & ideo potuerunt Paulum, & Syllam ex vrbe dimittere. Fecit itidem Rutilius martyr, cuius meminit Tertul. in libro de fuga. Fecerunt fideles Romani, ut constat ex *Annal. Eccles. an. 20.* Probatum ratione: nam licitum est fugere, ergo licitum erit largitionibus medium inuenire ad fugam. Hoc tamen intelligo, quando custodes non tenentur sub iuramento inclusos custodire, alioqui peccato periurij occasio offerretur.

6 QVÆST. Quæ actiones sunt contra confessionem fidei? R E S P. Eæ, quæ ex natura sua, vel superstitiosis viis in idola exercentur, ac proinde, qui eas corâ idolis exercet, fidem diffidetur, & contra eam peccat. Ut cum quis per idola iurat, thus offert, reuerentiam idolorum simulacris exhibet, aut alias actiones peragit; quæ ad distinctionem sectæ inuentæ sunt.

7 QVÆST. E sine contra confusionem fidei vti vestibus infide-

infidelium? R E S P. Vti vestibibus infidelium, quæ ad politiam gentis pertinent, neque ad distinctionem sectæ usurpatæ sunt, (vt inter Turcas tobalia linea ad velandũ, seu potius grauidum caput: inter Iudæos pileus crocei coloris: apud Bragmanes certæ lineæ ex collo appensæ) virgente necessitate, & sublato scandalo non est contra confessionis fidei præceptum, & ideo ijs vti licet: vt cum quis velit inter Turcas versari ad propagandam fidem, aut inter hæreticos ad eos reducendos, aut per infidelium regiones iter agere peregrinandi causa. Ita Caiet. 2. 2. q. 3. art. 2. Sylu. verb. Fides. §. 5. cap. 11. n. 12. Atque hoc ita verum est, vt etiam vti liceat religiosorum infidelium vestibibus, dummodo non habeant peculiare signum erroris profitendi, sed sint tantum indicium maioris sanctitatis, & perfectioris vitæ. Atque ob hanc rationem in Iaponia Patres sanctissimæ Societatis Iesu vtuntur vestibibus Bomzorum, tanquam homines à terrenarum rerum curis, negotijsque remotiores.

8 Q V Æ S T. *Quid si Turca, vel alius infidelis præcipiat, vt Christiani signum fidei gestent, licetne Christiano non afferre tale signum?* R E S P. Ita posse absque iniuria fidei arbitrantur docti viri. Adrian. in 4. q. 2. de bapt. ar. 2. Victoria & Doctores Salmaticenses: nisi in contumeliam fidei illud signum imponatur, tunc enim non erubescendum, sed ingenuè fides profitenda est gestando tale signum. Ita intelligendi sunt Caiet. 2. 2. q. 3. art. 2. Syluest. fides. q. 5.

9 Q V Æ S T. *Difficilior questio suboritur, & est hæc. Tenentur ex præcepto cõstituta fidei Christiani illud signum gestare?* R E S P. Si tales Christiani noti iam sunt, tenentur quidem, quia iudicarent se fidem abnegasse non ostenso signo. Si vero ignoti sunt, se detegere per illud signum minime tenentur, nemo enim tenetur fidem suam per expressam confessionem proderè, præcipue cum adest vitæ, vel alicuius magni nocimenti periculum, nisi specialiter interrogetur. Ita communis opinio cum D. Thom. locus citatis. præcipue ca. 10. ad Heb. lect. 2. Vnde iuxta communem sententiam, si tyrannus præconis vöce præcipiat, vt omnes Christiani, qui fidem abnegare noluerint, ad tribunal causam dicturi accedant, nemo se ipsum manifestare, martyrioque offerre tenetur: vnde cum.

de cum.

de cum impositi signo susceptio sit quædam fidei manifestatio, nullus ad eam, cum generaliter præcipitur, Christianus in conscientia obligatur, nisi fortasse ex circumstantijs insignis aliqua in Christianam religionem redundaret contumelia: cuiusmodi censeretur illa, si crederetur omnes Christianos de facto fidem abiurasse, eosque non ad declinandam iniuriam, sibi non fidei inferendam, sed ad profitendam superstitionem signum gestare noluisse.

10 QVÆST. Si quis animo credens, præ timore tamen fidem exterius negavit, incurritne excommunicatione Cæna latâ in hæreticos? RESP. Minime: quia licet gravissime peccaverit, non est tamen formaliter hæreticus, quia fidem non amisit, iuxta Alexf. 2. p. tit. 53. memb. 2. talis autem excommunicatio lata est in hæreticos formaliter tales.

11 QVÆST. Quoiuplex à Theologis assignatur fides? RESP. Duplex, implicita, & explicita. Fides *implicita* est, qua credimus aliqua mysteria, quia continentur in alijs, vt cum credimus Christum Dominum habere duas voluntates, diuinam, & humanam, quoniam credimus habere duplicem naturam humanam, & diuinam, in quibus duæ voluntates necessario continentur. *Explicita* fides est, qua credimus distincte aliquod certum mysterium reuelatum.

12 QVÆST. Tenemur habere explicitam fidem de omnibus reuelatis? RESP. Minime. Tunc enim opus esset tenere scripturas omnes sacras, traditiones Apostolicas, Conciliorum decreta: circa hæc sufficit fides implicita credendo, quæ Ecclesia profitetur.

13 QVÆST. Tenemur de aliquibus habere explicitam fidem? RESP. Maxime. Ita quilibet, etiam rusticus, tenetur explicitè credere duodecim fidei articulos ad humanitatem, diuinitatemque Christi seruatoris pertinentes, minime tamen difficultates eorum, nisi Episcopi sint, & Doctores Ecclesiarum, quorum interest docere rudiorum plebem. Ignorare vero hos fidei articulos explicitè, si ignorantia ex magna negligentia proueniat, peccatum mortale est. Quod peccatum pastoribus tribuetur, si oves non edoceant.

14 QVÆST. Licetne Christiano se idololatriam fingere, vt
infi-

infidolem conuertat, vel hereticum deprehendat? R E S P. Minime, ita D. Aug. lib. 2. retract. cap. 6c. & lib. contra mendac. cap. 3. Palud. in 3. d. 25. Caiet. in Reg. cap. 10. Ratio eius est, quia etiam tunc veritati, & grauitati fidei inuritur iniuria. Quod si aliqui Martyres aliquando simularunt se velle sacrificare, vt apertius & liberius coram omnibus Christum confiterentur, sicuti de Procopio legimus 2. Synod. Nicen. act. 4. vt videre est apud Lipo. tom. 6. & Sur. tom. 4. octaua die Iul. magno cum miraculo dissolvente dæmonis simulacrum in aquam, id fecerunt ex diuino instinctu. Iehu vero consilium 4. Reg. 10. ad interficiendos flamines Baal, non approbat D. Thomas, nec Augustin. locis citatis.

15 Q V Æ S T. Licetno Christiano tyrannum adire, cum non de fide rogatur, nec aliud emolumentum spirituale probabiliter speratur, quam sola mors data in odium Christianæ religionis? R E S P. Minime. Ita D. Aug. lib. 2. de serm. interpretans illud Christi D. dictū Mat. 7. Nolite proicere margaritas ante porcos, neque sanctum dare canibus. Ideo tale martyrium appellat Athan. in Apolog. sui homicidium. Diuus Thom. 2. 2. q. 3. art. 2. ad 3. & q. 124. art. 1. errorem contra charitatem propriam, negauitque esse martyrem Concilium Elibertinum. Ac proinde talem Christianum peccare mortaliter docet Nauar. in sum. cap. 11. nu. 40. Sunt hac de re verba D. Cypriani *ultima eius epist.* magni facienda. Vos autem fratres per disciplinam, quam de mandatis dominicis accepistis, quiescite, nec quisquam vestrum se gentibus offerat, apprehensus, & traditus loqui debet, siquidem Dominus nos confiteri magis voluit, quam proficere. Hæc ille.

De peccatis contra fidem. §. 3.

- 1 Quæ peccata sunt fidei contraria.
- 2 Quæ pertinacia requiritur ad hæresim.
- 3 Quot modis peccatur peccato hæresis.
- 4 An sit aliud peccatum contra fidem præter hæresim.

1 Q V Æ S T. Quæ peccata sunt fidei contraria? R E S P. In primis est hæresis: hæresis vero ita definitur. Est er-

ror pertinax hominis Christiani, fidei Catholicæ ex parte contrarius. Est autem error existimatio veri pro falso, aut falsi pro vero. Quare de essentia hæresis est error intellectus contumax, qui si non est, licet graviter peccet, qui fidei exterius contradicit, non est hæreticus. Hic autem error ad constituendam hæresim debet esse pertinax, assertus ab eo, qui scit eum esse contra Ecclesiæ sensum, Ita colligitur aperte ex D. Thom. 2. 2. q. 1. art. 2.

2 QVÆST. *Quantum tempus requiritur ad hanc pertinaciam* RESP. Tantum quantum latis est ad eliciendum actum certitudinis, qui in instanti fieri potest, ut docent Met. Hæc igitur pertinacia non sumitur ex parte temporis, sed ex parte deliberatæ mentis, errorem vltro amplectentis, scientisque esse aduersus ecclesiæ definitionem, ita egregie adnotavit Roder. in sum. c. 129 Galibi.

3 QVÆST. *Quot modis peccatur peccato hæresis?* RESP. Tripliciter, Primo, solo actu interno erroris. Secundo, solo actu externo negationis, interius recte sentiendo. Tertio, interius, exteriusque negando. Primum & tertium peccatum constituit hominem formaliter hæreticum, Secundum vero tantummodo malum Christianum, & hominem inconstanti animo. Per peccatum interius nulla incurritur excommunicatio. Per peccatum vero ab exteriori actu, interiorique errore constitutum, maxime: adeo ut quamuis sit occultissimum, nullo arbitro confecto, tali censura puniatur. In quo euentu iuxta decretum Conc. Trid. sess. 24. c. 6. absolui potest ab Episcopo. Peccatum vero exterius solummodo patratum tali censuræ non subiacet, licet oppositum falso tenuerit Cai 2. 2. q. 94. art. 1. contra Sylu. Verbo *Apostasia* §. 4. Nau. c. 11. nu. 24 & Tolét. lib. 4. cap. 4. Ratio est, quia talis excommunicatio lata est in formaliter hæreticos, talis autem non est, qui solo actu externo fidem diffidetur.

4 QVÆST. *Esine aliud peccatum contra fidem?* RESP. Et dubium in fide. Est autem dubium in fide, qui nec credit articulis, & rebus fidei, nec discredet, sed est suspensus omnino ex eo, quia non putat talia esse certissima, aut ut verius loquar, quia anceps est, vtrum certissima sint. Ut autem hoc dubium constituat hominem formaliter hæreticum, requirit pertinaciam ex parte dubitantis intellectu-

reflectus, & deliberationem ex parte voluntatis, quæ tale dubium amplecti velit.

5. *QVÆST. Summe plura?* R E S P. Plura quidem. Apostasia, & Infidelitas.

De Apostasia, & Infidelitate. §. 4.

1. *Quid est Apostasia.*
2. *Quid est Infidelitas.*
3. *Quando est Infidelitas peccatum.*

1. *QVÆSTIO. Quid est Apostasia?* R E S P. Est error hominis baptizati fidei Catholicæ ex toto contrarius. Ex toto dixi, quia in hoc differt apostasia ab hæresi, hæresis enim negat vnum, aut alium articulum, apostasia vero omnes, negando Christum Deum verum. Quemadmodum vero hæresis peccatum tripliciter committitur, ita & apostasia: eodemque modo de eo, atque de illo dicendum circa censuram.

2. *QVÆST. Quid est infidelitas?* R E S P. Infidelitas est error hominis non baptizati fidei Catholicæ, siue ex toto, siue ex parte contrarius.

3. *QVÆST. Quando est infidelitas peccatum?* R E S P. Quando infidelis sufficientem habet notitiam fidei Christianæ, siue circa omnia mysteria, quia illa edoctus noluit credere, siue circa aliqua, quæ lumine naturæ ostenduntur, vt vnum tantum Deum esse. Colendo igitur plures Deos peccat lethaliter contra fidem ipso naturalis luminis ductu ostensam.

De Spe, & peccatis contra spem. §. 5.

1. *Quid est spes.*
2. *Quod peccatum est contra spem.*

1. *QVÆSTIO. Iam de Spe, qua Deus colitur, audire te opto. Primum igitur mihi dicito, quid sit spes?*
R E S P. Spes est inclinatio ad futuram beatitudinem Dei auxilio consequendam. Inclinationis nomi-

ne actum voluntatis intelligo. habitus enim virtutis spei in voluntate à Deo collocatus, illam inclinat ad sperandam futuram beatitudinem bene viventibus promissam, Deoq; gloriam tribuendam pro promissorum vera solutione.

2 QVÆST. *Quod peccatum est contra spem?* RESP. Desperatio. Est autem desperatio actus voluntatis, qua homo de futura beatitudine promissa defidit, Deumque ut fallacem detestatur. Hæc autem desperatio aliquando oritur ex errore intellectus, & amissione fidei: aliquando vero ex Dei odio, quia licet credat eum esse summam veritatem, arbitratur tamen non esse adeo beneficium, ut remuneret bene acta. Ad hoc desperationis peccatum reducitur præsumptio, est autem præsumptio actus voluntatis, qua homo sperat beatitudinem consequi, vel ex solis meritis viribus naturalibus, tanquam sibi debita: vel ex sola Dei benignitate, & misericordia absque ullo suo bono opere. Vtraque est graue peccatum. Prima quidem, quia superbe sibi arrogat indebita. Secunda, quia iniustum Deum constituit, dum nec bona, nec mala opera respicere illum putat. Qui vero erraret in intellectu, & putaret beatitudinem esse consequendam per solas vires naturales, hæreticus esset, cum Pelagianis. Item, qui putaret esse consequendam ex sola Dei gratia, hæreticus esset cum Luthetanis.

De Charitate. §. 6.

1 *Quid est Charitas.*

2 *Quot sunt peccata contra charitatem.*

1 QVÆSTIO. *Dixisti Deum maxime coli charitatis actu, dic igitur, quid est Charitas?* RESP. Est actus amicitia hominis erga Deum supernaturaliter dilectum, hoc est, ut noster est finis supernaturalis, procedit verò hic actus ab habitu supernaturali à Deo animæ infuso.

2 QVÆST. *Quot sunt peccata contra charitatem?* RESP. In primis odium Dei, omnium peccatorum maximum, utpote, quia iustus punit, sic enim odio haberi potest.

Deinde:

Deinde, cum plus amatur præmium ostensum, quam Deus ostendens, & ideo amatur, quia illud promittit, nec aliter amaretur: hæc enim inordinatio amoris grauis est culpa, reductioque per gratiam in rectum tramitem donum est maximum, cuius meritas grates in canticis Deo reddidit illa anima, cum dixit, *ordinauit in me charitatem Cant. 2.* Denique offenditur charitas, quando creaturæ magis, quem creatori appretiatiue applicatur.

De virtute Religionis, qua Deus colitur, & peccatis illi contrarijs, quibus Deus magno opere offenditur. §. 7.

- 1 Quid est virtus, qua vocatur Religio.
- 2 Quæ peccata contrariantur huic virtuti.

1 **Q**UÆSTIO. Dixisti de virtutibus Theologicis, Fide, Spe, & Charitate, iam ad Religionis virtutem accedamus. & vitia illi contraria. Quid igitur est Religionis virtus? **R**ESP. Religionis virtus est quidam habitus à Deo humanæ voluntati infusus, inclinans ad Deo debitum honorem deferendum, quatenus est primum omnium principium, & ideo omnis diuinus cultus Deo exhibitus per sacrificia, & adorationes, siue internas, siue externas ab hac virtute proficiscitur.

2 **Q**UÆST. Quæ peccata contrariantur huic virtuti? **R**ESP. contrariatur *Blasphemia.* Est autem blasphemia dictum, vel scriptum contumeliosum Dei laudibus: vel sanctis eius. Fit autem, vel tribuendo Deo, quod illum non decet, vel auferendo, quod illi conuenit, vel tribuendo creaturæ, quod solius Creatoris est. Contrariatur etiam *Impietas.* Impietas vero est dictum, vel factum contumeliosum Dei honori, aut Sanctorum eius. Pietas enim virtus est, qua Deum sanctosque eius honoramus, & reueremur. Quamobrem imagines conculcare, reliquias sanctorum spernere, & similia opera facere, impietatis est. Est etiam Religioni contraria *Superstitio.* Superstitio vero est vana, seu falsa religio indebitum cultum exhibens falsis Dijs, cum ijs, cum creaturæ sint, exhi-

diuinum honorem, vel etiam vero Deo exhibet eundem diuinum honorem, non tamen eodem modo, quo exhibendus est, vt cum ei tribuit ritus, ac ceremonias falsorum Deorum, vel cultus Deo ingratos, quales modo sunt sacrificia veteris legis, vt talia, figuræ nimirum futurorum. Ad hanc superstitionem reducitur peccatum eorum, qui mentiuntur miracula à tali imagine facta, spe lucri eleemosynarum, & reliquias falsas exponunt populo colendas, vt ad eas hominum multitudo confluat. Multæ vero sunt superstitionis species. *Prima est Idololatria*, exhibens diuinum cultum falso Deo. Hæc autem semper supponit errorem intellectus, & amissionem fidei, si mente sit. Et ideo p̄ma idololatra est hæreticus, si ad superstitionem transit post baptismum, ac proinde subijcitur excommunicationi hæreticorum. *Altera species est Magia*, quæ ita describi potest. Est potestas inordinata faciendi, quod supra naturam est, dæmonum auxilio implorato. Tripliciter vero dæmon ad effectus concurrir: vel enim aliunde affert rem, quam ostendit, vt serpentem: vel applicat actiua naturaliter passiuus, ex qua applicatione, naturaliter prodit talis effectus: vel etiam sensus deludit, apponendo sensibus apparentia exterius obiecta ex aere confecta, aut in sensu interiori idola effingendo rerum externarum, quasi presentium, quæ reuera absunt. Hæc autem Magia includit pactum dæmonis cum homine Mago, quod facit aliquando per se, illi visibiliter apparendo: aliquando per alium, illi promittendo, per se vero promissa exequendo. *Tertia species peccati contra virtutem Religionis, est Diuinitio*. Est autem diuinitio inordinata enunciatio eorum, quæ per naturam cognosci possunt, dæmonis scientia adiutrice. Circa hanc vero diuinationem in euentibus, qui pendent ab humana voluntate, procedit dæmon experimento. In effectis vero naturalibus procedit ex scientia, quam habet effectuum omnium naturalium. Diuinat autem dæmon aliquando per apparentes figuras, & talis diuinitio dicitur præstigiium: aliquando per fictionem mortui ab inferis excitati (format enim corpus

ex aere, & ex eo loquitur) dicitur vero ea diuinitio
Necromantia Aliquando per viros a reptilibus, qui dicun-
 tur *Pythones*, sœminæ vero *Pythoniæ*. Aliquando
 loquitur per statuas, & dicitur *Geomantia* Aliquando
 per figuras apparentes in aquis, & dicitur *Hydromantia*.
 Aliquando per figuras aereas, & dicitur *Aeromantia*.
 Aliquando per ignes, & dicitur *Pyromantia*. Aliquan-
 do per exta animalium, & dicitur *Auspicium* Redu-
 citur vero ad hoc diuinationis peccatum aliquorum
 inauguratorum, qui cum ex astris augurantur, dicitur
Astrologia: cum ex mugitu animalium, dicitur *Augu-
 rium*: cum ex volatu, aut garritu animum, dicitur *Auspi-
 cium*: cum ex certis verbis, *Omen*, seu ominatio,
 vt quia miles, verbi gratia, dixit, sistamus gra-
 dum, dux superstitiosus noluit mouere exercitum.
 Circa *Astrologiam* hoc adijcio, posse quidem Astrolo-
 gos multos effectus naturales, quasi certo promit-
 tere: Errant tamen vehementer, cum prædicunt ea,
 quæ pendent ex diuina, aut humana voluntate, adeo
 imperferutabili, vt solus Deus illius penetret deter-
 minationem, teste ipso Deo *Ierem* 17. Qui soli sibi arro-
 gat hanc perferutationem dicens: *prauum est cor hominis,
 & in scrutabile. Quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans
 cor, & pro ans renes.*

Circa *Augurium*, & *Auspicium* etiam addo naturæ Pa-
 rentem dedisse animalibus, & aibus certam rerum fu-
 turarum diuinationem, vt bene eorum vitæ consulere-
 tur. Hos autem effectus ab illis cognoscere, cu pa caret,
 vt ex meris mare fugientibus colligitur futura tempestas.
 Vespertilioes verò longe à domibus volantes futuram
 serenitatem præfagiunt. *Quarta* superstitionis species
 est vana *Observantia*, in qua quædam obseruantur va-
 næ, nullam ex se efficaciam habentia ad aliquos effectus,
 vel augurandos, vel efficiendos, vt certa quædam verba
 ad sanitatem capitis, dentium, aurium, &c. *Quinta*
 superstitionis species est *Maleficium*, quod ita dicitur
 potest. Est ars nocendi alijs, dæmonis potestate ad tales
 effectus implorata, opus vero malum appellatur male-
 ficium. Duplex vero est maleficium: aliud amatorium,
 quo dæmon efficit, vt verbi gratia, coniuges inter
 se

se dissideant, & circa alios amore afficiantur. Quem amorem dæmon non gignit cogendo voluntatem, sed in interiori sensu effigendo, & representando imaginationi figuram personæ amatæ pulchriorem, amabiliorem, venustiore: figuram vero personæ exosæ fœdam, turpem, deformem. Aliud veneficium est perniciosum, quo dæmona torquet personam veneficiatam, sæpè cum pacto torquendi partem, quam veneficus alicuius imaginis, quæ apud illum est, pupugerit. Ad hoc peccati genus reducuntur peccata Lamiarum, seu Itrigum. Hæ potius carnalem quærunt delectationem, feruntur enim à dæmonibus per aera corporaliter, & cum ipsis corpora assumentibus exercent rem veneream. Sæpè somno à dæmone corripiuntur, & per insomnia dæmon illis multa representat absentia, facitque credibile se longas fecisse peregrinationes, multaque apud exterarum nationes vidisse, intrant referatas domos, dæmone aperiente ianuam, fingunt se homines transmutare in belluas, dæmone videntium oculos falsis imaginibus deludente.

CAPVT V.

De secundo Decalogi præcepto. §. 1.

Non assumes nomen Dei tui in vanum.

- 1 *Quid prohibetur in secundo Decalogi præcepto.*
- 2 *Quo loco Doct. de iuramento agunt.*
- 3 *Quid est iuramentum.*
- 4 *An liceat exigere iuramentum ab eo, quem scio iuraturum per falsos Deos.*
- 5 *Quotuplex est iuramentum.*
- 6 *An iuramentum sit actus virtutis.*
- 7 *Quas proprietates debet habere sanctum iuramentum.*
- 8 *An liceat uti amphibologia in iurando.*

9 *Quan-*